

9.HAFTA:

SÖZLÜ

KOMPOZİSYON

Kompozisyon

Latince ‘pausare (koymak)’ kelimesinden türetilen kompozisyon adı, batı dillerinin hemen hepsinde sanat terimi olarak kullanılır.

Kompozisyon terimi, eskiden dilimizde kullanılmakta olan ‘**kitabet, tahrir, inşâ**’ terimlerinin yerine batı dillerinden alıntılanmıştır. Anlamı, ‘**birden çok unsuru toplayarak bir araya getirme, düzen kurma işlemi**’ olarak açıklanabilir.

Sözlü Kompozisyon

Sözlü kompozisyon, herhangi bir konu hakkında aktarılmak istenen fikirlerin ve görüşlerin, düzenli, **etkileyici ve açık bir biçimde sözlü olarak** aktarılmasıdır.

Sözlü kompozisyonda, duygulara, düşüncelere, sezgilere ve tasarımlara **konuşma yoluyla** bütünlük verilir.

Nutuk, tartışma, konferans, münazara gibi etkinlikler, sözlü kompozisyona örnek verilebilir.

Sözlü kompozisyon ile ilgili bir değerlendirme yapılacak olduğunda ilk karşımıza çıkan kavram 'iletişim' kavramıdır.

I. İletişim Kavramı:

- İletişim, batı dillerinde *communication*, Latin dilinde ise *communis* (ortak) sözcüğünden gelmektedir.
- İletişim tarihi insanlık tarihi ile birlikte gelişmiştir. İnsanlar ne zaman ki sosyal bir varlık olarak bir arada yaşamaya başladılar, o zaman birbirleriyle iletişim ihtiyacı duymuşlardır.

II. İletişimin Tanımı:

- İletişim Duygu, düşünce, beceri vb.nin ortak semboller kullanılarak iletilmesi, aktarılması işidir.
- Varoluşundan bu güne insan davranışlarını ortaya çıkaran ihtiyaçlar vardır. Bu ihtiyaçları aktarma süreci iletişim olarak adlandırılabilir.

III. İletişimin Temel Özellikleri:

İletişim üzerine yapılan çalışmalarda iletişimin üç temel özelliği vurgulanmıştır.

1.İletişim insan davranışlarının bir ürünüdür:

- İletişimin temel zorunluluğu insandır. İletişimin tanımında da bahsettiğimiz gibi ihtiyaçlar davranışları davranışlar ise iletişimi zorunlu kılar.

2.İletişim dinamik bir olgudur:

- İnsanın yaşam sürecinde kültürel yapı ve çevrenin değişmesiyle birlikte iletişim de gelişerek değişir. Kişinin yaşına ve içinde yaşadığı topluma, etkileşimde bulunduğu çevreye göre iletişim şekli de değişkenlik ve gelişmişlik gösterir.

3.İletişim belli kalıplara bağlıdır:

- İletişim, iletişimi gerçekleştirdiği kültürün, çevrenin kalıpları içinde oluşturulan ortak anlam yüklenmiş sembollerle gerçekleşir. Dolayısıyla gerçekleştiği toplumun, çevrenin kalıplarına bağlıdır.

VI. İletişim Süreci ve Unsurları

1.İletişim süreci:

- İletişim, yazılı, sözlü ve sözsüz mesajlarla anlamları aktarma sürecidir. İletişim birkaç adımı gerektiren bir süreçtir.
- Süreç, göndericinin düşünceleri, duyguları veya görüşleri kodlamasıyla ve hedefe göndermesiyle başlar.
- İletişim süreci; bir mesajı herhangi bir kanalla gönderen **gönderici veya kaynak**, gönderilen **mesaj veya ileti**, mesajı alan **hedef veya alıcı** olmak üzere üç temel unsurdan oluşur.
- ***Bu unsurlardan biri eksik olursa, iletişim kurulamaz.

2.İletişimin Unsurları:

- İletişimin gerçekleşebilmesi için **kaynak, alıcı ve mesajdan** oluşan üç temel unsurun bulunması gerekir.

a.Kaynak (Gönderici):

- İletişim sürecini başlatan kişidir. Duygu, düşünce, beceri ya da bilgiden oluşan mesajı kodlayarak aktaran kişiye kaynak ya da gönderici denir.
- **Kaynak şu özelliklere sahip olmalıdır:**
 - Kaynak göndereceği mesaj konusunda bilgili olmalıdır.
 - Doğru kodlama yapabilmelidir.
 - Rolüne uygun davranarak gönderdiği mesaj, statüsü ve rolü arasında ilişki kurmalıdır.
 - Kaynak tanınmalıdır.

b.Mesaj (İleti):

- Alıcının algı düzeyinde uyaran olarak işlevi olan, kaynak ve alıcının arasında ortak kodlardan oluşan sinyal ya da sinyaller bileşimine mesaj (ileti) denir.
- Mesaj göndericinin fikirlerinin sembollere (ses ya da yazı imgesine) dönüşmüş halidir.

c.Kodlama:

- Düşüncenin iletme uygun hazır mesaj haline getirilmesine kodlama denir.
- Kodlama simgelerin ortak anlam yüklenmiş halidir. Jest ve mimikler, sesler, grafikler kaynak ve hedef tarafından ortak anlam yüklendiği zaman mesajı oluştururlar.

d.Kanal:

- Kanal, mesajın göndericiden alıcıya iletildiği herhangi bir fiziksel ya da toplumsal yoldur.

e.Alıcı (Hedef):

- Kaynak tarafından kodlanarak gönderilen mesajı alan, kodlamayı çözen kişi **alıcı (hedef)**'dir. Hedef, önyargı ve genellemelerden uzak, göndericiye karşı empati içinde iletişim sürecine katılmalıdır.

f.Geri Bildirim(Dönüt):

- Geri bildirim, alıcı ve kaynak arasındaki geriye bilgi akışıdır.
- Bu sayede gönderici mesajın anlaşılıp anlaşılmadığını öğrenir. Geri bildirimin olmadığı bir iletişim “tek yönlü” geri bildirimin olduğu iletişim ise “çift yönlü” iletişim olarak adlandırılır.

V. İletişim Türleri ve Engelleri:

1.İletişim Türleri:

- Genel olarak iletişim, sözlü, sözsüz ve yazılı iletişim olarak üç gruba ayrılır.

A-SÖZLÜ İLETİŞİM:

- Söze dayalı, temeli konuşma olan ve konuşma dili olarak da adlandırılan iletişim türüdür. Karşılıklı konuşmalar, konferanslar, sözlü sunumlar, telekonferans, televizyon ve radyo gibi araçlarla uzaktan yapılan iletişimler sözlü iletişimi oluştururlar.

B – SÖZSÜZ İLETİŞİM:

- Sözcüklerle yapılan iletişimi destekleyen ikincil iletişim türüdür. İnsanların sosyal gruplar olarak yaşamaya başlamasıyla birlikte ilk olarak kullandıkları iletişim sözsüz iletişimdir. Bu bağlamda beden dili, çizilen şekiller, grafikler kullanılan materyaller, sözsüz iletişimin unsurlarıdır.

C – YAZILI İLETİŞİM:

- Yazı, insanın ve toplumların geçirdiği toplumsal ve kültürel evrimlerin ürünüdür.
- **Yazılı iletişim**, kişinin duygu ve düşüncelerine yazıya aktarmak suretiyle ifade ettiği iletişim türüdür.
- Yazılı iletişim sözlü iletişime göre, alıcının onu okuması, yorumlaması, cevaplandırması nedeniyle, gecikmeli olarak gerçekleşir.

❖ İkinci ve daha detaylı bir tasnife göre iletişim şu şekilde tasnif edilir:

- ***Toplumsal ilişkiler sistemi olarak iletişim:*** kişiler arası iletişim, grup iletişimi, örgütsel iletişim ve toplumsal iletişim.
- ***Grup ilişkilerinin yapısına göre iletişim:*** biçimsel olmayan (informel) iletişim, biçimsel (formel) iletişim, dikey ve yatay iletişim.
- ***Kullanılan kanallara ve araçlara göre iletişim:*** Görsel ve işitsel iletişim, dokunma ile iletişim, telekomünikasyon, kitle iletişimi.
- ***Kullanılan kodlara göre iletişim:*** Sözlü iletişim, sözsüz iletişim, yazılı iletişim.
- ***Zaman ve mekân boyutlarına göre iletişim:*** yüz yüze iletişim ve uzaktan iletişim.

2.İletişimin Engelleri

- Bireyler arasında etkin bir iletişim sağlanabilmesi için kaynak ve alıcının bazı özellikleri taşıması gerekir.
- Eğer kaynak ve alıcı arasında, kaynak ve alıcının kendilerinden kaynaklanan çevre, kültür, eğitim, dil gibi hususlarda farklılıklar varsa tam bir iletişim sağlanamaz.
- İletişim sürecinde rol alan kaynak ve alıcının iletişim anındaki psikolojik durumları da oldukça önemli bir rol etkendir.

İletişimin sağlanmasına engel teşkil eden bozucu etkenler şu şekilde sıralanabilir:

- “1.Mesajda uygun olmayan kelime seçimi; uzun ve karmaşık cümle kurma.
- 2.Uygun olmayan kanal seçimi.
- 3.Uygun olmayan mesaj biçimlendirme (içerik sorunları).
- 4.Az veya haddinden fazla enformasyon yükleme.
- 5.Alıcının yanlış anlaması, dikkatsizliği, ilgisizliği.
- 6.Alıcının farklı tutum, inanç ve değerleri.
- 7.Önyargı veya enformasyonun çarpıtılması.
- 8.Seçimsel algı, ilgi, seçimsel uzaklaşma.
- 9.Taraflardan birinde veya birkaçında saygı eksikliği.
- 10.Farklı kültürel geçmiş: Dil, inanç, beklenti, alışkanlık vs.
- 11.Empati yoksunluğu.
- 12.Gürültü.” (Erdoğan, age.: s.86).

Konuşma Dili - Yazı Dili

“Dil iki yönlü olarak gelişimini sürdürür:

1. İnsanlar arasında sesli olarak iletişimi sağlayan **konuşma dili**.
2. İnsanların söylemek istediklerini yazıya geçirdikleri **yazı dili**.

Konuşma dili ile yazı dili arasındaki başlıca farklılıklar şunlardır:

- Konuşma dili, günlük hayatta insanların karşı karşıya geldikleri her an için kullanılan doğal bir dildir. Konuşma dilinde bireyler arasında bulunan farklılıklar yazı dilinde gösterilmez.

- Yazı dili konuşma diline oranla yapay bir dildir. Hiçbir yerde konuşulduğu gibi yazılmaz, yazıldığı gibi konuşulmaz. Her yazı dili o ülkedeki bir konuşma diline, ortak dile dayanır.
- Yazılan dil konuşulan dilden daha kurallıdır. Konuşma dilindeki birtakım kuralsızlıklar genelleşip kural haline gelmedikçe yazı diline yansıtılmaz.
- Yazı dili bir uygarlık dilidir. Bir ülkedeki bütün eserlerde kullanılan kültür ve edebiyat dili olduğu için buna **edebî dil** de denilmektedir.

TÜRKÇEYİ DOĞRU ve GÜZEL KULLANMAK

- ❑ **Dil, toplumun aynasıdır.** Toplum kullandığı dili doğru ve etkili kullanamıyorsa kendi değerlerini, kültürünü ve yaşantısını da doğru aktaramaz.
- ❑ Kişi dilin kullanımında bilinçli ve hassas davranmalı, konuştuğu dile değer vermeli ve onun saygınlığını korumalıdır.
- ❑ **Dil, kimliğimizin hem yapıcı unsuru, hem de özüdür.** Son derece karmaşık ve son derece varlığımızla iç içe olan dili ideal anlamda güzel ve etkili kullanmak yalnızca kişisel eğitimle başarılabacak bir iş değildir.

❑ Bireysel, toplumsal ve tarihsel bir varlık olan insanın, bütün bu özellikleriyle, toplum içinde yücelmeden onu doğru ve güzel kullanması mümkün değildir.

❑ Dilin doğru ve etkili kullanımıyla ilgili, genel olarak dikkat edilmesi gereken konular şunlardır:

- Anlatım Bozuklukları
- Yazım ve Noktalama Kuralları
- Ses Bilgisi
- Söz Dizimi
- Vurgu ve Tonlama

KONUŞMA SANATI (DİKSİYON)

Diksiyon Kavramı ve Tanımı:

- Diksiyon; Latince **dictio** ve **distus**; Fransızca **diction** sözcüklerinden gelmektedir.
- Latince **söz söylerken sözcüklerin seçilmesi, düzeni, aynı zamanda düşünceleri kolaylıkla anlatma yöntemi** olarak tanımlanmaktadır.
- Diksiyon öncelikle dili doğru ve etkili kullanma yoluyla gerçekleşen söz söyleme sanatından çok, **doğru sözcük seçimi ve sözcüğün doğru telaffuzu** olarak anlaşılmalıdır.

- Son yıllarda sesleri tüm yönleriyle inceleyen **fonetik** (ses bilimi), bilim olarak önem kazanmıştır.
- **Fonetik**, dilin sesle ilgili kurallarını verir ve söyleniş yönüyle ilgilenir.
- **Diksiyon** ise güzel ve etkili söyleyişin tüm özelliklerini öğreterek bu konuda beceri kazandırır.
- Dolayısıyla **fonetik ve diksiyon birbirlerini tamamlayan unsurlardır.**

NOT: Öğrencilerin bu hafta için sisteme yüklenmiş olan office-word dosyasında yer alan diksiyon uygulamasını incelemeleri tavsiye olunur.

KAYNAKÇA

- ADALI, Oya (2004). Anlamak ve Anlatmak, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- AKBAYIR, Sıddık (2007). Dil ve Diksiyon-Yazılı ve Sözlü Anlatım, Akçağ Yay. 4. Baskı, Ankara
- ATA, Aysu (2006). “Dil”, *Türk Dili*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- ERDOĞAN, İrfan (2011). İletişimi Anlamak (Geliştirilmiş 4. Baskı), Pozitif Matbaacılık, Ankara.
- ERGİN, Muharrem (1998). Üniversiteler İçin Türk Dili, Bayrak Basım Yayım Tanıtım, İstanbul.
- GÖKER, Osman (1998). Üniversite Öğrencileri İçin Türkçe, Doğu Matbaacılık, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer (2010). Türkçe El Kitabı (6. Baskı), Akçağ Yay. Ankara.
- KAVCAR, Cahit, Ferhan OĞUZKAN, AKSOY (2004). Yazılı ve Sözlü Anlatım, Anı Yay. 5. Baskı, Ankara.
- KORKMAZ, Zeynep v.d. (1997). Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, YÖK Yay. Ankara.
- SARI Mehmet (2011). Fakülte ve Yüksekokullar İçin Türk Dili Ders Kitabı, Okutman Yayıncılık, Ankara.
- TUTAR Hasan, YILMAZ M. Kemal (2008). Genel ve Teknik İletişim, Seçkin Yayıncılık. 4. Basım Ankara.
- TUTAR, Hasan (2009). Örgütsel İletişim, Seçkin Yayıncılık. 2. Baskı, Ankara.